

Nr 119.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för värnpliktige befälseleven N. E. Ohlson m. fl. från viss betalningsskyldighet till kronan; given Stockholms slott den 19 februari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 1:o—3:o hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Janne Nilsson.

Utdrag ur protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Nilsson anför:

1:o.

Under en den 18 augusti 1936 vid Göta livgardes fästningsbataljon företagen skarpskjutning med kulspruta, därvid löjtnanten i regementet K. A. Norman tjänstgjorde såsom plutonchef och värnpliktige befälseleven N. E. Ohlson såsom gruppchef, söndersprängdes en Ohlsons grupp tilldelad kulspruta.

Med anledning härav ställdes Norman och Ohlson av vederbörande åklagare under åtal vid Göta livgardes krigsrätt under yrkande, att de måtte ådömas ansvar för tjänsteförsummelse och förpliktas ersätta kronan kostnaderna för reparation av den skadade kulsprutan med 361 kronor.

Utredningen i målet gav vid handen, att olyckan inträffat till följd av att kulsprutan använts för skarpskjutning, ehuru den varit försedd med en förskjutning med lös ammunition avsedd pipa.

Krigsrätten meddelade utslag den 18 september 1936, därvid krigsrätten förklarade, att Ohlson måste anses hava gjort sig skyldig till försummelse genom att icke före skarpskjutningens början förvissa sig om, att ifrågavarande kulspruta varit försedd med skarpskjutningspipa. Däremot ansåg krigsrätten Normans åtgärder i samband med skarpskjutningen icke kunna för honom medföra ansvar eller ersättningsskyldighet. Krigsrätten prövade rättvist att jämlikt angivet lagrum döma Ohlson för tjänsteförsummelse till arrest utan bevakning i fyra dagar, varjämte Ohlson förpliktades att ersätta kronan kostnaden för reparation av den skadade kulsprutan med 361 kronor. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

Hos Kungl. Maj:t har nu Ohlson i en den 6 november 1936 till försvarsdepartementet överlämnad skrift anhållit att bliva befriad från den honom sålunda ålagda ersättningsskyldigheten. Till stöd för ansökningen har Ohlson framhållit, dels att han vid tidpunkten för olyckan tjänstgjort vid kulsprutekompani endast omkring en vecka och därför varit ovan att handskas med kulsprutemateriel, dels ock att han vore medellös samt kunde påräkna egen arbetsinkomst först efter det han avslutat de studier, vilka han bedreve vid handelsskola och som beräknades pågå under en tid av omkring tre år.

Arméförvaltningens artilleri- och civila departement hava i gemensamt utlåtande den 8 december 1936 med hänsyn till förekomna omständigheter, bland annat Ohlsons ovana vid materielens handhavande, föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte avlåta proposition till riksdagen angående efterskänkande av kronans ifrågavarande fordran.

Statskontoret har i utlåtande den 25 januari 1937 anfört följande.

Statskontoret finge till en början erinra, att 1935 års riksdag vid behandlingen av ett med det förevarande i viss mån likartat ärende gjort ett uttalande av principiell innebörd. I riksdagens skrivelse nr 156 angående befrielse för marindirektören av första graden vid mariningenjörkåren i flottans reserv I. J. Falkman från viss betalningsskyldighet hade sålunda anförts, att det väckt riksdagens uppmärksamhet, att framställningar om efterskänkande av kronans fordringsanspråk under senare år i allt större utsträckning dragits inför riksdagen, medan tidigare sådant skett huvudsakligast i undantagsfall, då särskilt vägande skäl varit för handen och att då ej sällan ställts såsom villkor för efterskänkandet, att vederbörande skulle till statsverket inleverera viss del av det till betalning fastställda beloppet (jfr exempelvis bankoutskottets utlåtande nr 18 till 1919 års riksdag). Numera hade emellertid en tendens synts förefinnas att icke tillämpa denna princip lika rigoröst som tidigare synts hava varit fallet. Följden härav hade blivit, att befrielse från ersättningsskyldighet kommit att medgivas i allt större omfattning. För att

emellertid vederbörande icke skulle bibringas den uppfattningen, att staten vid fel och försummelser från deras sida eftergäve uppkomna ersättningsanspråk, hade riksdagen velat fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av att från statens sida efterskänkande av ådömd betalningsskyldighet endast skedde i undantagsfall och när särskilda förhållanden betingade ett dylikt medgivande samt att befrielse icke borde lämnas i större utsträckning än som kunde vara av omständigheterna verkligen påkallat.

I anledning av ovanberörda riksdagsuttalande funne statskontoret det tveksamt om den föreliggande framställningen borde bifallas.

Med hänsyn till i ärendet åberopade omständigheter — särskilt sökandens bristande vana vid materielens handhavande och svaga ekonomiska ställning — ville statskontoret dock icke motsätta sig bifall till ansökningen på sätt arméförvaltningens artilleri- och civila departement föreslagit.

Med hänsyn till omständigheterna i ärendet finner jag det skäligt, att kronan avstår från sin fordran hos Ohlson på grund av omförmälda domstolsutslag. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, *Departements-
chefen.*

att värnpliktige befälseven N. E. Ohlson må befrias från honom enligt Göta livgardes krigsrätts utslag den 18 september 1936 åliggande skyldighet att till kronan utgiva 361 kronor, samt att nämnda belopp må ur vederbörliga räkenskaper avskrivas.

2:o.

Under arméfälttjänstövningen hösten 1936 i Gävleborgs län tjänstgjorde fänriken vid Smålands arméartilleriregemente J. J. Grapengiesser såsom eldledningsofficer och förde i denna egenskap befälet över en av regementets i övningarna deltagande rekognosceringsbilar. Under återfärden från övningarna den 3 oktober nämnda år hade Grapengiesser, som avlöst automobilens ordinarie förare, omkring 10 kilometer söder om Husby i nämnda län förlorat herraväldet över bilen, vilken till följd därav lämnat vägbanan och törnat mot ett vid sidan av vägen stående träd med påföljd att bilen tillfogats vissa skador.

I anledning härav ställdes Grapengiesser av vederbörande åklagare under åtal vid Smålands arméartilleriregementes krigsrätt under yrkande, att Grapengiesser måtte fällas till ansvar för tjänsteförsummelse och förpliktas ersätta kronan kostnaderna för reparation av den skadade bilen med 300 kronor.

Av handlingarna i målet framgår, att olyckan, som inträffat då bilen med en hastighet av högst 35—40 kilometer i timmen framförts i en svag kurva med lösa vägkanter, synes hava berott på att Grapengiesser till följd av flera dagars ansträngande fälttjänst med få tillfällen till sömn varit uttröttad och för ett ögonblick slumrat till vid ratten.

Krigsrätten meddelade utslag den 10 oktober 1936, därvid krigsrätten fann genom vad i målet förekommit styrkt, att Grapengiesser ådagalagt försummelse i sin tjänst genom att vid ifrågavarande tillfälle brista i den omsorg

och varsamhet, som till förekommande av olycksfall betingats av omständigheterna. Krigsrätten prövade förty rättvist jämlikt angivna lagrum döma Grapengiesser att för försummelse i fullgörande av tjänsteplikt hållas till arrest utan bevakning i två dagar, varjämte krigsrätten förpliktade Grapengiesser att till kronan i ersättning för skadorna å bilen utgiva 300 kronor. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift, dagtecknad den 24 november 1936, har Grapengiesser anhållit att bliva befriad från den honom sålunda åliggande ersättningsskyldigheten.

I en av *chefen för östra arméfördelningen*, jämte eget tillstyrkande yttrande, den 17 december 1936 överlämnad skrivelse har *chefen för Smålands arméartilleriregemente* tillstyrkt Grapengiessers framställning och därvid anfört, bland annat, följande:

Enligt föreskrifter i instruktionen för anskaffning, redovisning, handhavande och vård av under arméförvaltningens artilleridepartements förvaltning stående motormateriel, mom. 28, borde till varje i bruk varande motorfordon i regel vara avdelad bestämd förare (vid övningar i regel två, en förste och en andre förare). Till ett motorfordon avdelad förare skulle föra och sköta honom anförtrött motorfordon med de undantag, tjänsten i vissa fall kunde påfordra.

I de för regementets förband för förenämnda arméfälttjänstövningar fastställda sammansättningsplanerna hade icke andre förare varit upptagna, varför erforderlig avlösning av den ordinarie föraren måst ske genom annan motorkörkunnig personal, åkande å respektive fordon. Å den ifrågakommande rekognosceringsbilen hade för sådan avlösning endast Grapengiesser kunnat ifrågakomma.

Enligt det av krigsrätten meddelade utslaget hade Grapengiesser för försummelse i fullgörande av tjänsteplikt dömts till disciplinstraff och förpliktats att utgiva skadestånd. Krigsrätten syntes icke hava ansett, att sökanden gjort sig skyldig att genom grov vårdslöshet riskera sitt eget och andras liv samt anförtrödd materiel.

Det syntes därför vara högst sannolikt att — därest skadorna vållats å enskild person tillhörigt motorfordon och detta varit försäkrat — försäkringsgivaren varit skyldig att utan regressrätt mot föraren utgiva ersättning för skadorna å bilen.

Då föraren av ett staten tillhörigt motorfordon i avseende på ekonomisk ansvarighet icke borde vara ogynnsammare ställd än föraren av ett dylikt fordon tillhörigt enskild person, syntes det regementschefen — då regementets fordon icke vore försäkrade — rättvist, att staten vidkändes kostnaderna för ifrågakommande av Grapengiesser vållade skador.

Arméförvaltningens artilleridepartement har i utlåtande den 22 januari 1937 anfört, bland annat, följande:

Att döma av det straff, Grapengiesser ådömts, samt av omständigheterna i övrigt i målet syntes den av Grapengiesser visade vårdslösheten icke kunna anses hava varit av grov beskaffenhet. Därest kronan hållit den av Grapengiesser förda bilen vagnskadeförsäkrad, skulle den kronan förorsakade skadan hava ersatts av försäkringsgivaren utan rätt för denne att regressvis hålla sig till Grapengiesser. Denne skulle alltså för sådan händelse hava undgått att ersätta nu ifrågakommande skador.

Nu angivna förhållande hade syntts artilleridepartementet innefatta ett i och för sig vägande billighetsskäl till förmån för att Grapengiesser befriades från sin ersättningsskyldighet till kronan. För ett dylikt efterskänkande syntes emellertid erfordras riksdagens samtycke.

Statskontoret har i utlåtande den 9 februari 1937 till en början erinrat om förenämnda av 1935 års riksdag i skrivelse nr 156 angående befrielse för marindirektören Falkman från viss betalningsskyldighet gjorda uttalande. Därjämte har statskontoret anfört följande. Med hänsyn till vad riksdagen sålunda anfört samt omständigheterna i föreliggande fall hade statskontoret icke kunnat undgå att hysa starka betänkligheter mot att Grapengiessers skuld till statsverket — 300 kronor — efterskänktes. Då emellertid, såvitt av den förebragta utredningen framginge, grov vårdslöshet vid olyckstillfället icke syntes kunna läggas Grapengiesser till last och en viss hänsyn syntes böra tagas jämväl därtill att Grapengiesser, därest vagnskadeförsäkring förelegat, knappast torde hava blivit slutligt ersättningsskyldig, ville statskontoret icke motsätta sig att framställning gjordes till riksdagen om befrielse för Grapengiesser från betalningsskyldighet för det honom ådömda skadeståndsbeloppet.

Med hänsyn till omständigheterna i ärendet finner jag det skäligt, att kronan avstår från sin fordran hos Grapengiesser på grund av omförmälda domstolsutslag. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

*Departements-
chefen.*

att fänriken vid Smålands arméartilleriregemente J. J. Grapengiesser må befrias från honom jämlikt nämnda regementes krigsrätts utslag den 10 oktober 1936 åliggande skyldighet att till kronan utgiva 300 kronor, samt

att nämnda belopp må ur vederbörliga räkenskaper avskrivas.

3:o.

Den 8 augusti 1935 framförde dåvarande konstapeln vid Smålands arméartilleriregemente K. Å. Andersson i tjänsteärende en av regementets personbilar å allmänna landsvägen från Säbydal till Tranås. Under färden kolliderade automobilen med ett i en vägkurva anbringat, Norra Vedbo härads vägstyrelse tillhörigt skyddsräcke, därvid räcket bröts sönder och vissa skador uppstodo å automobilen.

I anledning härav ställdes Andersson av vederbörande åklagare under åtal vid Smålands arméartilleriregementes krigsrätt under yrkande, att Andersson måtte fällas till ansvar för tjänstefel och förpliktas ersätta kostnaderna för reparation av den skadade automobilen med 370 kronor 75 öre. Härjämte yrkade vägstyrelsen ersättning med 55 kronor för skadorna å vägräcket.

Krigsrätten meddelade utslag den 5 december 1935, därvid krigsrätten fann genom vad i målet förekommit styrkt, att Andersson vid ifrågavarande tillfälle brustit i den omsorg och varsamhet, som till förekommande av olycksfall betingats av omständigheterna. Krigsrätten prövade förty rättvist jämlikt angivna lagrum döma Andersson att för oskicklighet i fullgörande av

tjänsteplikt hållas till arrest utan bevakning i tre dagar, varjämte krigsrätten förpliktade Andersson att utgiva i skadestånd till kronan 370 kronor 75 öre och till Norra Vedbo härads vägstyrelse 55 kronor.

Genom utslag den 25 februari 1936 fann krigshovrätten, varest Andersson anfört besvär över krigsrättens utslag, skäl ej vara anfört, som föranledde ändring i överklagade utslaget. Jämlikt 30 kap. 6 § rättegångsbalken ägde Andersson ej fullfölja talan mot krigshovrättens utslag.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift, dagtecknad den 23 mars 1936, har Andersson anhållit att bli befriad från utgivande av honom på grund av krigshovrättens utslag ådömda skadestånd.

I en av *chefen för östra arméfördelningen*, jämte eget tillstyrkande yttrande, den 31 mars 1936 överlämnad skrivelse har *chefen för Smålands arméartilleriregemente* tillstyrkt bifall till Anderssons framställning och därvid, bland annat, anfört följande. Andersson, som vunnit anställning vid regementet den 1 november 1932 och under anställningstiden icke tidigare varit föremål för tillrättavisning eller bestraffning, ägde icke andra tillgångar än å postsparbanksbok innestående 624 kronor 98 öre. Han åtnjöte icke andra inkomster än de, som tillkomme honom i egenskap av konstapel vid regementet, varför hans ekonomi vore synnerligen svag. Då Andersson icke kunde beräknas under längre tid få kvarstanna i tjänst vid regementet, skulle den ekonomiska ställningen ytterligare försvagas genom skadeståndens uttagande. Regementschefen har vidare — under framhållande av att det av krigsrättens utslag syntes framgå, att Andersson icke gjort sig skyldig till grov vårdslöshet, och på i övrigt enahanda grunder som av regementschefen åberopats i det ovan under 2:o) härövan återgivna yttrandet i fråga om befrielse för löjtnanten Grapengiesser från viss ersättningsskyldighet — förklarat sig anse det rättvist, att staten vidkändes kostnaderna för de av Andersson vållade skadorna.

I utlåtande i ärendet den 21 april 1936 hava *arméförvaltningens artilleri- och civila departement* anfört följande:

Departementen ansåge i anslutning till vad *chefen för Smålands arméartilleriregemente* i avgivet yttrande uttalat, starka billighetsskal tala för att Andersson befriades från den honom ålagda ersättningsskyldigheten, och åberopade departementen därvid även Kungl. Maj:ts beslut den 3 april 1936 i anledning av riksdagens skrivelse nr 89/1936 i fråga om befrielse för förre vice korpralen N. E. Knapasjö från viss betalningsskyldighet m. m.

Departementen finge därför föreslå, att Kungl. Maj:t måtte avlåta proposition till riksdagen om efterskänkande av den fordran, 370 kronor 75 öre, kronan jämlikt krigshovrättens utslag den 25 februari 1936 ägde hos Andersson.

Under förutsättning att Andersson befriades från den honom ålagda skyldigheten att till kronan utgiva ifrågavarande skadestånd, syntes kronan böra vidkännas kostnaderna för den ersättning, som Andersson jämlikt berörda utslag förpliktats utgiva till Norra Vedbo härads vägstyrelse, eller 55 kronor, vilket belopp syntes böra bestridas från lantförsvarets anslag till extra utgifter.

Slutligen har *statskontoret* i utlåtande den 8 juli 1936 under erinran om Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 3 april 1936 i ärende, vilket syntes statskontoret i väsentliga delar likartat med nu förevarande, tillstyrkt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till riksdagen föreslå, att kronans fordran hos Andersson finge efterskänkas och vederbörliga avskrivningsåtgärder vidtagas i lantförsvarets räkenskaper. Vidare har statskontoret framhållit, att i händelse av bifall till Anderssons framställning lantförsvarets anslag till extra utgifter syntes, på sätt arméförvaltningens artilleri- och civila departement föreslagit, böra tagas i anspråk för bestridande av ett belopp, motsvarande den Andersson till Norra Vedbo härads vägstyrelse ådömda ersättningskyldigheten.

I anslutning till vad myndigheterna sålunda anfört och under återopande av Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 3 april 1936, enligt vilket Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens skrivelse den 20 mars samma år, nr 89, förordnat, bland annat, att vice korpralen N. E. Knapasjö skulle befrias från honom jämlikt krigshovrättens utslag åliggande skyldighet att till kronan utgiva visst skadestånd, som ådragits under liknande omständigheter som de nu föreliggande, finner jag mig böra tillstyrka, att Andersson, som, enligt vad jag inhämtat, numera befordrats till furir vid ovannämnda regemente men som beräknas avgå från denna anställning hösten 1937, befrias från honom enligt krigshovrättens förenämnda utslag åliggande ersättningskyldighet till kronan å 370 kronor 75 öre. Härtill torde riksdagens medgivande böra inhämtas. *Departements-
chefen.*

I likhet med arméförvaltningens artilleri- och civila departement och statskontoret anser jag, att, därest Andersson befrias från utgivande av det kronan tilldömda skadeståndet, kronan jämväl torde böra vidkännas kostnaderna för reparationen av det Norra Vedbo härads vägstyrelse tillhöriga skyddsräcket. Härtill torde jag emellertid få återkomma, sedan riksdagens beslut i ärendet föreligger.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att furiren vid Smålands arméartilleriregemente K. Å. Andersson må befrias från honom jämlikt krigshovrättens utslag den 25 februari 1936 åliggande skyldighet att till kronan utgiva skadestånd med 370 kronor 75 öre, samt

att vederbörliga avskrivningsåtgärder må vidtagas i lantförsvarets räkenskaper.

Vad departementschefen under punkterna 1:o—3:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Alf Ewerlöf.

